

Progressiv eller progredierende?

Hva heter det når symptomer tiltar og sykdom forverres?

Hvis noe er progressivt, vil de fleste oppfatte det som positivt – slik det står i Tidsskriftets ordliste: «progressiv, positivt ladet begrep, f.eks. progressiv miljø» (1). Også opphavet er fullt av optimisme, det latinske «progressus» betyr fremskritt (2).

I ordbøkene nevnes flere andre «progressive» eksempler: progressiv brille, progressiv beskatning, progressiv politikk og progressiv jazz. En progressiv politikk forklares som en «fremskrittssvennlig, temmelig radikal politikk» (3). Om det er noe positivt, avhenger av den enkeltes politiske ståsted. Den positive valøren blir imidlertid klar når man tenker på motsatsen til progressiv, nemlig regressiv.

Inkonsekvent bruk

I Tidsskriftet har man i mange år skilt mellom progressiv og progredierende. Siden 1993 har det stått i Tidsskriftets ordliste: «progredierende, negativt ladet begrep, f.eks. en progredierende sykdom» (1, 4). Men sontringen mellom progressiv og progredierende finnes verken i medisinske ordbøker (5–8) eller i allmennordbøker (3, 9–13). Den eneste større norske allmennordboken som har progredierende som oppslagsord i det hele tatt, er *Tanums store rettskrivningsordbok*, som angir forklaringen «fremadskridende», mens progressiv forklares som «økende, stigende; framtidstretet» (9). I *Fremmedord blå ordbok* gjøres det ingen forsøk på noe skille – både progredierende og progressiv forklares med «fremadskridende» (13).

I flere medisinske ordbøker finnes ordet progredierende, men også her er det vanskelig å øyne forskjell mellom det og progressiv/progresjon. Et sted forklares progredierende som symptomer som tiltar og sykdommer som forverres, mens progresjon «brukes ofte om forverring av en sykdomsprosess». Progressiv betegner noe som øker, tiltar og ikke er til å stoppe: «I medisinsk terminologi brukes betegnelsen om kroniske tilstander som stadig forverres» (6). Slik inkonsekvent bruk gjenfinnes også på svensk og dansk (8, 14). I en dansk kilde forklares progredierende som «skride fremad, gjøre fremskritt, utvikle seg», som inneholder en klart positiv valør (gjøre fremskritt) (8).

Kort sagt: Bruken er ikke konsekvent. Man kan snakke om f.eks. både «progredierende paralyse» (dementia paralytica) og

«progressiv myoklon epilepsi» (8) – begge er fremadskridende tilstander, pasientene blir gradvis dårligere. Ordene er tett vevd sammen. Progredierende muskelatrofi heter på latin dystrophia musculorum progressiva (7). I flere referanseverk henviser oppslagsordet progredierende tilbake til progressiv (14, 15).

I moderne engelske medisinske ordbøker finnes bare formen progressive: «advancing; going forward; going from bad to worse; increasing in scope or severity» (16), men i *Oxford English Dictionary* gis eksempler også på «progreddient», for eksempel «chronic progreddient anxiety syndromes» (15). Men det er ingen tvil om hva som brukes mest. Et søk på Ovid Medline gir nærmere 143 000 treff på «progressive», mens «progreddient» gir 367 treff (24.3.2008). Det samme viser seg ved søk på Internett: Progressiv gir langt flere treff enn progredierende. Progredierende ser ut til å være forbeholdt medisinske tilstander, mens den medisinske betydningen påtreffes bare innimellom for progressiv.

Ingen forskjell?

I Tidsskriftets redaksjon har vi registrert at mange er uvant med en sontring mellom progressiv og progredierende. Noen oppfatter den som subtil. «Progressiv» brukes ofte i klinisk arbeid enten det er positivt eller negativt ladet. Sykdomsprogresjon faller kanskje også lettere i munnen enn sykdomsprogrediering.

Heller ikke rent logisk er det alltid så lett å vite. Hvis man snakker om at sykdommen progredierer, er det klart at den blir verre. Men når det gjelder f.eks. tumorvekst, er det ikke innlysende om progrediering/progressiv henviser til tumor eller pasient – tumorvekst er negativt for pasienten (sykdommen progredierer), men positivt for tumoren (tumorprogresjon)!

Det er også en annen pussighet her. Verbet regredere (jf. regresjon) står oppført i ordbøkene, men verbet til progredierende står ikke. Hvorfor det heter regredere, men progrediere (og ikke progredere) kan virke tilfeldig, være av nokså ny dato og uten egentlig grunnlag i latin.

Vi har forelagt spørsmålet for Språkrådet, som uttaler bl.a. at både pedagogisk og ut fra allmennspråket er det fullt mulig å gå over til å bruke «progressiv» i begge betydninger. Med de mange bruksmåtene dette

ordet har fra før, vil det tåle en til. Om en slik omlegging er å anbefale, er en annen sak, som må vurderes ut fra de reelle terminologiske behovene. Generelt representerer jo enhver nyanset språklig rikdom, og fagterminologisk sett kan det være spesielle hensyn å ta.

Konklusjon

Bruken av progressiv og progredierende er i praksis vaklende. I Tidsskriftet vil vi forsøke å opprettholde distinksjonen mellom de to begrepene, men mottar gjerne synspunkter på dette.

Erlend Hem

erlend.hem@medisin.uio.no
Tidsskriftet

Litteratur

1. Tidsskriftets ordliste. www.tidsskriftet.no/index.php?nota_id=62 [23.3.2008].
2. Bokmålsordboka. www.dokpro.uio.no/perl/ordboksoek/ordbok.cgi?OPP=progressiv&bokmaal [23.3.2008].
3. Guttu T, red. Aschehoug og Gyldendals store norske ordbok: riksmål og moderat bokmål. 2. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2005: 583.
4. Skikk og bruk i Tidsskriftet: med ordliste og veiledning for manuskriptforfattere. Lysaker: Tidsskrift for Den norske lægeforsening, 1993.
5. Øyri A. Norsk medisinsk ordbok. 8. utg. Oslo: Samlaget, 2007: 862.
6. Nylenna M, red. Medisinsk ordbok. 6. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2004: 277.
7. Lindskog BI. Gyldendals store medisinske ordbok (tidligere Universitetsforlagets store medisinske ordbok). 2. utg. Oslo: Gyldendal akademisk, 2003: 443.
8. Nørby S, red. Klinisk ordbog. 16. utg. København: Munksgaard, 2004: 981.
9. Tanums store rettskrivningsordbok. 9. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2005: 654.
10. Norsk riksmålsordbok. 2. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 1983–95: Bd. 4: 854, bd. 6: 2128.
11. Becker-Christensen C, red. Politikens nudansk ordbog med etymologi. 2. utg. Bd. 2. København: Politiken, 2001: 1089–90.
12. Svenska akademiens ordbok. <http://g3.spraakdata.gu.se/saob/> [23.3.2008].
13. Berulfsen B, Gundersen D. Fremmedord blå ordbok. 16. utg. Oslo: Kunnskapsforlaget, 2003: 365.
14. Lundh B, Malmquist J. Medicinska ord. Lund: Studentlitteratur, 2001: 265–6.
15. Progreddient. I: Oxford English Dictionary. <http://dictionary.oed.com/cgi/entry/50189647> [23.3.2008].
16. Dorland's illustrated medical dictionary. 31. utg. Philadelphia: Saunders Elsevier, 2007: 1546.